

น้ำปัสสาวะบำบัดโรคกับน้ำมูลรเน่า : ความเหมือนและความแตกต่าง Urine Therapy and Fermented Urine (Putimutta) : Similarities and Differences

พระมหาดิเดช สติวโร (สุขวัฒนวดิ)
Phramaha Adidej Sativaro (Sukwattanawadee)^๑

บทคัดย่อ

น้ำปัสสาวะบำบัดโรคในปัจจุบันได้รับอิทธิพลแนวคิดบางประการมาจากน้ำมูลรเน่าในพระพุทธศาสนา จึงมีทั้งส่วนที่เหมือนกันและส่วนที่แตกต่างกันออกไป ในส่วนที่เหมือนกันนั้นมี ๓ ข้อ ได้แก่ ๑) แนวคิดเรื่องความน่ารังเกียจของน้ำปัสสาวะ ไม่ว่าจะยุคสมัยใด น้ำปัสสาวะในความคิดของคนส่วนใหญ่ ก็คือ ของเสียที่ร่างกายผลิตออกมา มีกลิ่นเหม็นและน่ารังเกียจอยู่เป็นนิตย์ ๒) แนวคิดเรื่องความเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้า ถือเป็นอาการอ้างอิงพระพุทธเจ้าเพื่อให้เกิดศรัทธาที่ตั้งมั่นยิ่งขึ้น ๓) แนวคิดเรื่องการใช้หลักการทางธรรมชาตินารักษาโรค การใช้น้ำปัสสาวะถือเป็นการใช้วิถีทางธรรมชาติมาเยียวยารักษาสุขภาพให้แข็งแรงขึ้น ในส่วนที่แตกต่างกันนั้นมี ๓ ข้อ ได้แก่ ๑) แนวคิดเรื่องความหมายที่แท้จริงของน้ำมูลรเน่า ๒) แนวคิดเรื่องการใช้น้ำมูลรเน่าที่ถูกต้อง และ ๓) แนวคิดเรื่องวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของน้ำมูลรเน่า น้ำมูลรเน่าในสมัยพุทธกาล หมายถึง น้ำปัสสาวะของโค หรือน้ำปัสสาวะของมนุษย์ ที่ได้รับการดองร่วมกับสมุนไพร มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้รักษาโรคผอมเหลือง ต่างจากน้ำปัสสาวะบำบัดโรคที่ใช้น้ำปัสสาวะของตนเองโดยปราศจากการดองร่วมกับสมุนไพร แต่กลับใช้รักษาโรคได้หลายชนิด

คำสำคัญ: น้ำปัสสาวะบำบัดโรค, น้ำมูลรเน่า, การรักษาสุขภาพ, ความเหมือน, ความแตกต่าง

^๑ ภาควิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Department of Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, Thailand

Abstract

The current concept of urine therapy has been influenced to some extent by fermented urine in Buddhist scriptures. Urine therapy and fermented urine share some similarities and differences. Their similar aspects include: 1) Disgust. Urine is by its nature viewed as disgusting across time. Most believe that urine is body waste; it is smelly and disgusting. 2) Trust in the Buddha. The use of urine has been referred to the Lord Buddha to increasingly stand firm in the faith. 3) Natural therapy. The use of urine is a natural way to revive and strengthen health. As regards the differences, the urine therapy and fermented urine slightly differ in terms of their meaning, proper use, and the original purpose of use. The fermented urine is the cow urine or human urine being fermented with herbs and is used to cure a wasting disease (Pandurogī). On the contrary, the urine therapy is one's own fresh urine with no fermentation with herb and is used to cure many kinds of illness.

Keywords: Urine Therapy, Fermented Urine (Putimutta), Healthiness, Similarities, Differences

๑. บทนำ

จากความเชื่อที่ว่า “น้ำปัสสาวะ” เป็นของเสียที่ถูกขับถ่ายออกมาจากร่างกาย เป็นสิ่งสกปรก และเป็นของน่ารังเกียจที่ร่างกายไม่อาจสะสมไว้ได้นาน จำเป็นต้องถูกขับถ่ายออกมาเป็นประจำ “วันหนึ่งๆ คนเรามีการขับปัสสาวะประมาณ ๑,๗๐๐ มิลลิลิตรต่อวัน”^๒ และปริมาณของน้ำปัสสาวะจะเพิ่มขึ้นได้ หากได้รับปริมาณน้ำดื่มที่มากกว่าปกติ อย่างไรก็ตาม ความเชื่อดังกล่าวนี้กลับถูกท้าทาย

จากคนกลุ่มหนึ่งที่ใช้ น้ำปัสสาวะ ในการบำบัดรักษาโรค หรือที่เรียกว่า “Urine Therapy” ซึ่งจัดอยู่ในแขนงหนึ่งของการแพทย์ทางเลือก (Alternative medicine) ในปัจจุบัน โดยใช้หลักการแนวคิดของการใช้พืชต้านพิษมาช่วยอธิบายทฤษฎีแนวคิดของหลักการนี้ กล่าวคือ “สารพิษที่ดื่มกลับเข้าไปจะเป็นตัวไปกระตุ้นให้ร่างกายสร้างสารต้านพิษขึ้นมา เหมือนการฉีดวัคซีน”^๓ เข้า

^๒ สัญญา ร้อยสมมุติ, ของเหลวในร่างกายมนุษย์, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๔), หน้า ๒๓๖.

^๓ บรรจบ ชุณหสวัตติกุล, นพ., วิทยาศาสตร์ว่าด้วย น้ำปัสสาวะบำบัดโรค, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : รวมทรรศน์, ๒๕๕๕), หน้า ๔๒.

วันที่ ๑๔-๑๖ พฤศจิกายน ค.ศ.๒๐๑๓^๙ เมื่อพิจารณาถึงน้ำปัสสาวะบำบัดโรคแล้ว พบว่ามีบางส่วนที่สอดคล้องต้องกันกับน้ำมูตรเนาในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาถึงการใช้น้ำปัสสาวะบำบัดโรคในปัจจุบันกับน้ำมูตรเนาในพระพุทธศาสนาว่า มีความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รับทราบถึงข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาต่อไป

๒. แนวคิดเรื่องน้ำมูตรเนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

“น้ำมูตรเนา” เป็นข้อหนึ่งในนิสสัย ๔^{๑๐} ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้พระภิกษุผู้บวชเข้ามาใหม่ในพระพุทธศาสนาได้ทราบถึงกิจที่ควรทำอันเป็นเครื่องอยู่อาศัยในการดำรงสมณเพศ โดย พระอุปัชฌาย์ และกรรมวาจาจารย์จะต้องบอกกิจเหล่านี้แก่บรรดาพระนวกะผู้บวชใหม่ทุกครั้ง ด้วยเหตุนี้จึงควรทำความเข้าใจถึงความหมายและวัตถุประสงค์ของน้ำมูตรเนาในพระพุทธศาสนาให้ชัดเจนเสียก่อน

๒.๑ ความหมายที่แท้จริงของน้ำมูตรเนา

คำว่า “น้ำมูตรเนา” มาจากภาษาบาลีว่า “ปุติมุตต์” ตามคัมภีร์อรรถกถาให้ความหมายของคำว่า “น้ำมูตรเนา” ไว้ ๒ นัย ได้แก่

๑) น้ำมูตรเนา หมายถึง น้ำมูตรโคหรือน้ำปัสสาวะของโค ตามที่ปรากฏในอรรถกถาขุททกนิกาย อิติวุตตกะว่า “ปุติมุตต์ได้แก่ น้ำมูตรโคชนิดใดชนิดหนึ่ง”^{๑๑}

๒) น้ำมูตรเนา หมายถึง น้ำมูตรหรือน้ำปัสสาวะของมนุษย์ ตามที่ปรากฏในอรรถกถามัชฌิมนิกาย มูลปณาสกัว่า “น้ำมูตรเนา คือ น้ำมูตรอ่อนๆ ที่รองเอาไว้ในทันทีทันใด ก็เป็นน้ำมูตรอยู่นั่นเอง”^{๑๒} อธิบายว่า น้ำปัสสาวะที่เพิ่งออกจากร่างกายของมนุษย์ใหม่ๆ ก็เรียกว่า น้ำมูตรเนา เนื่องจากได้รับการหมักดองอยู่ในร่างกายที่เป็นของเน่าเสียชั่วระยะเวลาหนึ่ง

นอกจากนี้ ริส เดวิดส์ (T.W. Rhys Davids) และ วิลเลียม สเตด (William Stede) ยังได้ให้ความหมายของคำว่า “ปุติมุตต์” ไว้ ๒ นัย กล่าวคือ ปัสสาวะที่มีกลิ่นแรง (ของมนุษย์) และปัสสาวะของโคที่ใช้เป็นยาโดยพระภิกษุ^{๑๓}

จากข้อความข้างต้นทั้งหมดนี้ สรุปได้ว่า น้ำมูตรเนาตามที่ปรากฏในคัมภีร์

^๙ Sunil Munot, 6th World Conference of Urine Therapy at USA, [online]. Source: http://munot.in/6th_world_conference_of_urine_therapy_at_usa. [3 Jul 2016].

^{๑๐} วิ.ม. (บาลี) ๔/๗๓/๗๕, วิ.ม. (ไทย) ๔/๗๓/๑๐๒.

^{๑๑} ขุ.อิตติ.อ. (ไทย) ๔๕/๖๔๗,
^{๑๒} ม.ม.อ. (ไทย) ๑๙/๓๘๔.
^{๑๓} T.W. Rhys Davids and William Stede, *The Pali Text Society's Pali-English Dictionary*, (London : The Pali Text Society, 1921), p. 524.

อรรถกถามีทั้งหมด ๒ ชนิด คือ น้ำปัสสาวะของโค และน้ำปัสสาวะของมนุษย์ ที่เพิ่งจะไหลออกจากร่างกายใหม่ๆ โดยไม่จำเป็นต้องหมักดองกับสิ่งใดก็ถือว่าเป็นน้ำมูตรเนาในทันที

อย่างไรก็ดี น้ำมูตรเนาที่แท้จริงตามคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น จะต้องได้รับการดองร่วมสมุนไพบบางประการ ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่ว่า “พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ดื่มยาผลสมอดองน้ำมูตร”^{๑๔} นอกจากนี้ยังมีข้อเท็จจริงจากอรรถกถาที่ระบุไว้ว่า “คำว่า ด้วยตัวยาดต่างๆ คือ ด้วยยานานาชนิดมีสมอและมะขามป้อมเป็นต้น”^{๑๕} และอีกข้อเท็จจริงที่ว่า “อาจารย์บางพวกเรียกขึ้นสมอที่ต้องด้วยน้ำมูตรโคว่า น้ำมูตรเนา”^{๑๖}

จากข้อความข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า น้ำมูตรเนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกหมายถึง น้ำปัสสาวะของโคหรือมนุษย์ที่ดองร่วมกับสมุนไพบบางชนิด แต่ที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถากลักระบุดึงน้ำมูตรที่ใช้ในการดองว่า เป็นน้ำมูตรของโค ทำให้สันนิษฐานได้ว่า น่าจะใช้น้ำมูตรได้ทั้ง ๒ ชนิด คือ น้ำมูตรของโคและของมนุษย์ ที่สำคัญคือน้ำมูตรจะต้องได้รับการดองร่วมกับสมุนไพบบางชนิด และยาที่นำมาดองในน้ำมูตรได้แก่ ลูกสมอและมะขามป้อมนั่นเอง

สรุปความว่า น้ำมูตรเนาตามหลักคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ น้ำปัสสาวะ

ของโค หรือของมนุษย์ที่ทำการดองด้วยสมุนไพรร่างๆ มีลูกสมอ และมะขามป้อมเป็นต้น มิได้หมายถึง น้ำปัสสาวะของโคหรือของมนุษย์ที่ปราศจากการดอง และมีได้หมายถึง น้ำปัสสาวะที่เพิ่งออกจากร่างกายใหม่ๆ แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องมีการดองด้วยสมุนไพรร่างๆ จึงจะทำให้ได้ด้วยอันมีคุณค่าที่แฝงอยู่ในสมุนไพรมานำใช้ในการบำรุงและบำบัดรักษาโรคร้ายที่เบียดเบียนเหล่าภิกษุให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น

๒.๒ วัตถุประสงค์ของน้ำมูตรเนา

เป้าหมายหลักของการใช้ยารักษาโรคร้ายเพื่อระงับอาพาธหรือโรคต่างๆ อันเป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์เวทนา ก่อนที่พระภิกษุจะบริโภคจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบจนมั่นใจว่าเมื่อบริโภคแล้ว ทุกเวทนาในตนจักสงบระงับไปได้ ในที่นี้จะได้ทำการศึกษาลงถึงวัตถุประสงค์ของน้ำมูตรเนาว่า มีไว้เพื่อรักษาหรือแก้โรคชนิดใด เพื่อพระภิกษุจะได้ทำการรักษาโรคชนิดนั้นด้วยตัวยามีคุณสมบัติตรงกับโรคได้อย่างถูกต้อง

ตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาแล้วพบว่า ได้มีการใช้ประโยชน์จากน้ำมูตรเนาในการประกอบเป็นยารักษาโรคผอมเหลือง (ปลุฑฑุโรคิ) หรือที่ปัจจุบันเรียกว่า โรคดีซ่าน หมายถึง “โรคที่เกิดกับผู้ป่วยที่มีสารสีชนิดหนึ่งในน้ำดี ซึ่งเรียกว่า บิลิรูบิน ไปปรากฏในเลือดสูงกว่าระดับปกติในคนธรรมดา ทำให้ผู้ป่วยมีอาการตัวเหลือง”^{๑๗} ในสมัยพุทธกาล

^{๑๔} วิ.ม. (บาลี) ๕/๒๖๙/๓๗, วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๙/๖๒.

^{๑๕} ม.ม.อ. (ไทย) ๑๙/๓๘๔.

^{๑๖} ข.อิตติ.อ. (ไทย) ๔๕/๖๔๗.

^{๑๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๐๘.

พระภิกษุมักเป็นโรคผอมเหลืองกันมาก ทำให้ฉันอาหารไม่ได้ตามปกติ พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติให้ใช้สมอและมะขามป้อมดองด้วยน้ำมูตร เพื่อรักษาโรคผอมเหลือง^{๑๘}

กล่าวโดยสรุป จะเห็นว่า การใช้ยานั้น พระพุทธองค์ทรงอนุญาตเพียงเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วยทางกาย อันเกิดจากสาเหตุหลักที่พระภิกษุส่วนมากเป็น คือ โรคที่เกี่ยวข้องกับระบบย่อยอาหาร สืบเนื่องจากการได้อาหารมาบริโภคอย่างไม่ค่อยถูกสุขลักษณะ ดังนั้น ต้องหาวิธีแก้บรรเทาโรคที่เกิดขึ้น บ้างก็แก้ด้วยยาบำรุงระบบย่อยอาหาร บ้างก็แก้ด้วยวิธีการถ่ายท้องเพื่อให้ร่างกายปรับสภาพร่างกายใหม่ให้สมดุล

๓. แนวคิดเรื่องน้ำปัสสาวะบำบัดโรค

เรื่องราวเกี่ยวกับน้ำปัสสาวะบำบัดโรค หรือ “Urine therapy” นี้ เป็นเรื่องราวของการใช้น้ำปัสสาวะมาบำบัดรักษาโรคภัยต่างๆ ที่คอยเบียดเบียนมนุษย์ในปัจจุบัน และผู้คนที่ได้ทดลองใช้น้ำปัสสาวะบำบัดโรคหลายรายก็หายจากอาการป่วยไข้ดังกล่าวได้ ด้วยเหตุนี้ จึงได้ทำการศึกษาถึงความหมายและความเข้าใจเรื่องน้ำปัสสาวะบำบัดโรค และวัตถุประสงค์ของการดื่มน้ำปัสสาวะบำบัดโรค เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อไป

๓.๑ ความหมายและความเข้าใจเรื่องน้ำปัสสาวะบำบัดโรค

ก่อนอื่น ต้องทำความเข้าใจกันเสียก่อนว่า ปัสสาวะมิได้เป็นของสกปรก และน่ารังเกียจอย่างที่ผู้คนส่วนใหญ่เข้าใจกัน

^{๑๘} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๘๔/๔๒๙, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๘๔/๕๒๔.

ปัสสาวะก็คือส่วนที่สกัดกลั่นมาจากน้ำเลือด หากมนุษย์ไม่ถือว่าเลือดเป็นของสกปรก ปัสสาวะก็ไม่ควรถือว่าเป็นของสกปรกด้วย เพราะปัสสาวะ “หลังจากที่ผลิตขึ้นมาใหม่ๆ จะยังไม่มีเชื้อโรคปะปนอยู่”^{๑๙} และเมื่อได้รับเข้าสู่ร่างกายอีกครั้ง ผ่านทางการดื่ม “ส่งกลับไปสู่ช่องปาก ไปสู่กระเพาะ ลำไส้ แล้วก็ผ่านการดูดซึมในสิ่งที่ป็นยา เป็นประโยชน์เข้าไปหล่อเลี้ยงอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย ไปชดเชยบำรุงอวัยวะส่วนที่เสื่อมสภาพให้กลับสู่ความเป็นปกติ ความเจ็บป่วยที่เกิดจากความเสื่อมสภาพของอวัยวะก็หมดไป”^{๒๐} ความแข็งแรงและความสมบูรณ์ของร่างกายก็จะกลับคืนมาดังเดิม

กระบวนการทำงานของไตที่หลายท่านเข้าใจกันว่า กรองของเสียออกจากร่างกาย แต่ในทัศนคติของนักปัสสาวะบำบัดได้ให้มุมมองที่แตกต่างกันไว้ว่า

แท้ที่จริงควรเข้าใจเสียใหม่ว่า ไตของคนเราทำหน้าที่เป็นเสมือนเขื่อน เพื่อระบายบางสิ่งบางอย่างที่ล้นเกินออกไปเสียบ้าง แต่มิได้หมายความว่าสิ่งที่ระบายออกไปเป็นสิ่งไม่ดีไปเสียทั้งหมด ตัวอย่างเช่น ถ้าเราดื่มน้ำมากเกินไป น้ำที่เกินก็ล้นเขื่อน คือไตและระบายออกเสีย ถ้าเรากินเกลือมากเกินไป เกล็ดโซเดียมก็ระบายออก ทั้งน้ำและโซเดียม

^{๑๙} เรียวอิจิ นากาโอ, นพ., ทำไมการรักษาโรคด้วยปัสสาวะจึงสามารถรักษาโรคให้หายได้, นพ.นพรัตน์ วโนทยาพิทักษ์, ผู้แปล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สามัคคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๘๓.

^{๒๐} บัวใต้น้ำ, ดื่มน้ำปัสสาวะรักษาโรค, หน้า ๓๒.

ไม่ใช่ว่าจะเป็นสิ่งไม่ดีไปเสียหมด แม้กระทั่งสารยูเรีย สารนี้จะเป็นพิษกับร่างกาย ถ้ามีมากเกินไป จะอยู่ในภาวะไตวาย แต่สำหรับบุคคลทั่วไป การมียูเรียกลับเข้าสู่ร่างกายบ้าง ซึ่งไม่มากนักเพราะดื่มน้ำปัสสาวะก็เพียง ๑๐๐-๒๐๐ ซี.ซี. เมื่อเทียบกับปัสสาวะที่ออกมาจากตัวคนเราวันละ ๒,๕๐๐ ซี.ซี. สารเหล่านี้ที่ดื่มกลับเข้าไปย่อมไม่ถึงกับเป็นพิษกับร่างกาย^{๒๑}

การดื่มปัสสาวะที่มีส่วนประกอบของเลือดนี้ ได้มีการตั้งข้อสันนิษฐานไว้ว่า “เป็นการนำข้อมูลข่าวสารทางร่างกายและจิตใจ กลับไปในร่างกายอีกที ข่าวสารข้อมูลที่อยู่ในเลือดที่รับรู้สิ่งผิดปกติในร่างกาย จะทำการกระตุ้นร่างกายอย่างรุนแรง และเสริมสร้างความแข็งแกร่ง แก่ส่วนที่ต้องการให้รักษาสุขภาพของร่างกาย”^{๒๒} เมื่อร่างกายรับรู้และจัดการปรับสภาพความผิดปกติเหล่านี้ให้กลับไปยังสภาพเดิมก่อนที่จะเป็นโรค กล่าวคือ กลับไปเป็นร่างกายที่มีสุขภาพดีดังเดิมอีกครั้งนั่นเอง

๓.๒ วัตถุประสงค์ของการดื่มน้ำปัสสาวะเพื่อบำบัดโรค

ผู้คนที่หันมาดื่มน้ำปัสสาวะเพื่อบำบัดโรค ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพ กล่าวคือ มีโรคภัยรุมเร้ามากมายจนแพทย์แผนปัจจุบันรักษาไม่หาย ใช้เวลานาน และเสียค่าใช้จ่ายมาก เมื่อรักษา

โดยใช้ยาจำนวนมากแล้วไม่เป็นผล ทำให้เกิดความคิดที่จะเปลี่ยนแนวทางในการรักษา มาเป็นการใช้ปัสสาวะบำบัดเพื่อรักษาโรคแทน ด้วยเหตุนี้ จึงสามารถแบ่งวัตถุประสงค์ของการดื่มน้ำปัสสาวะเพื่อบำบัดโรคได้เป็น ๒ ข้อ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ใช้เพื่อลดไข้

ตามปกติแล้ว ขณะที่คนไข้กำลังมีไข้ขึ้นสูง จะรู้สึกไม่สบายตัว และอาจเกิดอันตรายต่อคนไข้ได้ มีความจำเป็นจะต้องรีบลดไข้ลง โดยทั่วไปใช้ผ้าชุบน้ำธรรมดาเช็ดตัวสักครู่ ไข้ก็จะลดลง เพราะถ้าใช้น้ำอุ่น การดึงความร้อนออกจากภายในร่างกายจะทำได้ไม่ค่อยดีนัก และถ้าใช้น้ำเย็นจะทำให้เส้นเลือดบริเวณผิวหนังหดตัว การระบายความร้อนออกก็ไม่ดี วิธีนี้เป็นการลดไข้จากภายนอก

พระอริยวงศ์นิยมลดไข้จากภายใน คือ ดื่มน้ำปัสสาวะตนเอง เนื่องจากปัสสาวะเป็นสิ่งที่ร่างกายขับออกไปแล้ว เมื่อดื่มกลับเข้าไปอีก ร่างกายก็จะรีบไล่ตะเพิดให้ขับปัสสาวะออกโดยเร็ว ยิ่งตะเพิดออกได้เร็วเท่าไร ความร้อนภายในก็ถูกดึงออกมาเร็วเท่านั้น ทำให้สามารถลดไข้ ลดความร้อนภายในลงได้อย่างรวดเร็วมาก ในกรณีที่อยู่ลำพังคนเดียวไม่มีใครมาเช็ดตัวให้ การดื่มน้ำปัสสาวะตนเองจึงเป็นวิธีลดไข้ที่ดีที่สุด^{๒๓}

^{๒๑} บรรจบ ชุณหสวัสดิกุล, นพ., วิทยาศาสตร์ว่าด้วย น้ำปัสสาวะบำบัดโรค, หน้า ๑๔-๑๕.

^{๒๒} เรียวอิจิ นากาโอ, นพ., ทำไมการรักษาโรคด้วยปัสสาวะจึงสามารถรักษาโรคให้หายได้, หน้า ๕๐.

^{๒๓} กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย, การรักษาสุขภาพตามพุทธวิธี, (ปฐมธานี : ชมรมประสานงานดีไอยู, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

๒) ใช้เพื่อรักษาโรค

ได้มีผู้ทดลองวิจัยใช้น้ำปัสสาวะเพื่อรักษาโรคอยู่หลายท่าน เช่นตัวอย่างที่ได้นำมาแสดงไว้ดังต่อไปนี้

๒.๑) ดร.อัลเบิร์ต เซนต์ กือออร์กี นักวิทยาศาสตร์รางวัลโนเบลทดลองใช้สารเมธิลไกลอ็อกซี (Methyl glyoxy) ซึ่งพบในปัสสาวะรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งและได้ผลเป็นที่น่าพอใจในหลายราย สารต่างๆ เหล่านี้แม้จะมีปริมาณน้อยในปัสสาวะ แต่พบว่าอยู่ในรูปแบบที่มีศักยภาพสูง เมื่อดื่มเข้าไปจะซึมผ่านเยื่อบุกระเพาะอย่างรวดเร็วและเกิดผลต่อร่างกาย นอกจากนี้ยังมีการค้นพบอีกว่า เมื่อดื่มปัสสาวะจะทำให้มีสมาธิ จิตใจสดชื่น อารมณ์ดีขึ้น เพราะในปัสสาวะมีฮอร์โมน ชื่อว่า เมลาโทนิน (Melatonin) ซึ่งพบในปัสสาวะตอนเช้า ในงานวิจัยค้นพบว่า ปัสสาวะของแต่ละคนจะมีผลต่อการทำงานในร่างกายของแต่ละคน โดยจะทำหน้าที่เป็นวัคซีนธรรมชาติ เป็นตัวต่อต้านแบคทีเรียและไวรัส ต่อต้านสารก่อมะเร็ง^{๒๔} ทำให้เกิดความรู้สึกดีกับฮอร์โมนและช่วยเรื่องภูมิแพ้

๒.๒) นพ.ธรรมาธิกรี รัฐมหา ราชกรูร์ ประเทศอินเดีย ได้ทดลองให้ผู้ป่วย

จำนวน ๒๐๐ คนดื่มน้ำปัสสาวะของตนเอง และติดตามผลทางการแพทย์อย่างใกล้ชิด ได้ข้อสรุปว่า เมื่อดื่มน้ำปัสสาวะ เซลล์ร่างกายจะสามารถรับออกซิเจนได้มากขึ้น และอัตราเผาผลาญในร่างกายจะสูงขึ้น การดื่มน้ำปัสสาวะช่วยให้ร่างกายสร้างเม็ดเลือดแดงมากขึ้นในผู้ป่วยทุกราย และปริมาณฮีโมโกลบินในเลือดก็สูงขึ้นด้วย^{๒๕}

งานวิจัยโดยส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การดื่มน้ำปัสสาวะบำบัดโรคเป็นการช่วยให้ภูมิคุ้มกันทางร่างกายดีขึ้น เป็นการสร้างวัคซีนธรรมชาติในร่างกายขึ้นมาเพื่อต่อต้านแบคทีเรีย ไวรัส และโรคร้ายที่คุกคามร่างกายอยู่ ทั้งยังช่วยในการปรับสมดุลของฮอร์โมนและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับร่างกาย โดยใช้หลักการพิษต้านพิษ

หลักในการใช้ปัสสาวะบำบัดโรคนี้นี้มีความจำเป็นที่จะต้องใช้น้ำปัสสาวะของตนเองเท่านั้น เนื่องจากตามปกติแล้ว เมื่อมีสิ่งแปลกปลอมเข้าไปในร่างกาย ร่างกายก็จะสร้างเม็ดเลือดขาวออกมาต่อสู้กับสิ่งแปลกปลอมเหล่านี้ เปรียบเสมือนอาวุธชีวภาพที่มีอยู่ในร่างกาย “เนื่องจากมีขนาดเล็กมากๆ สารเหล่านี้จึงผ่านกระบวนการกรองออกมาปนกับปัสสาวะได้ ดังนั้น เมื่อดื่มน้ำปัสสาวะกลับไปอีกครึ่งหนึ่งก็มีผลทำนองเดียวกับการให้เซรัม เป็นการเพิ่มอาวุธชีวภาพที่ถูกสร้างขึ้นมาเฉพาะเจาะจงให้กับทหารต่อสู้กับสิ่งแปลกปลอมนั้นๆ จนกระทั่งมันลด

^{๒๔} ใจเพชร กล้าจน, “ความเจ็บป่วยกับการดูแลสุขภาพแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักแพทย์ทางเลือกวิถีพุทธของศูนย์เรียนรู้สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงสวนป่านาบุญ อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาพัฒนบูรณาการศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗-๓๘.

^{๒๕} บรรจบ ชุณหสวัตติกุล, นพ., วิทยาศาสตร์ว่าด้วย น้ำปัสสาวะบำบัดโรค, หน้า ๓๖-๓๗.

จำนวนเล็กน้อย ร่างกายก็ฟื้นจากโรคได้โดยเร็ว”^{๒๖}

กระบวนการใช้น้ำปัสสาวะรักษาโรค ก็ใช้หลักการนี้เช่นเดียวกัน คือ ใช้พืชต้านพิษ คล้ายๆ กับการฉีดวัคซีน เพื่อกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นมาทีละน้อย จนในที่สุดก็สามารถระงับโรคที่คอยเบียดเบียนอยู่ได้ ด้วยเหตุนี้ การดื่มน้ำปัสสาวะบำบัดโรคจึงต้องให้ดื่มน้ำปัสสาวะของตนเอง “โดยดื่มาก่อนนอนและดื่มตอนเช้าครั้งละ ๑๐๐ ซี.ซี.”^{๒๗} ก็จะสามารถช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับร่างกายได้เป็นอย่างดี

๔. วิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างน้ำปัสสาวะบำบัดโรคกับน้ำมูตรเน่า

เมื่อได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดเรื่องน้ำมูตรเน่าในคัมภีร์พระพุทธานุชาสนา และแนวคิดเรื่องปัสสาวะบำบัดโรคในสมัยปัจจุบัน มาพอสมควรแล้ว จากนั้น จะได้ทำการวิเคราะห์ถึงความเหมือนและความแตกต่างระหว่างน้ำปัสสาวะบำบัดโรคกับน้ำมูตรเน่า เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตามหลักการทางพระพุทธศาสนาต่อไป

^{๒๖} กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย, *การรักษาสุขภาพตามพุทธวิธี*, หน้า ๒๘.

^{๒๗} กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย, *สรรพศาสตร์ในพระไตรปิฎก*, (ปทุมธานี : ชมรมประสานงานดีไอโย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๔๕-๓๔๖.

๔.๑ ความเหมือนกันของน้ำปัสสาวะบำบัดโรคกับน้ำมูตรเน่า

ในด้านความเหมือนกันของน้ำปัสสาวะบำบัดโรคกับน้ำมูตรเน่านี้ ผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ทั้งสิ้น ๓ ข้อ ดังนี้

๑) แนวคิดเรื่องความน่ารังเกียจของน้ำปัสสาวะ

ความคิดของผู้คนส่วนใหญ่ที่ได้รับ การสั่งสอนกันมาอย่างยาวนาน และเป็นความคิดที่ฝังหัวไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ในเรื่องของน้ำปัสสาวะก็คือ น้ำปัสสาวะเป็นของเสียที่ร่างกายผลิตออกมา มีกลิ่นเหม็น แลดูน่ารังเกียจ ถ้าจะให้ดื่มกลับเข้าไปในร่างกายอีกครั้งหนึ่งคงจะเป็นเรื่องที่ทำให้ใจยากพอสมควร แม้กระทั่งในสมัยพุทธกาล ก็ยังถือเป็นเรื่องที่แปลกประหลาดพิสดารอยู่ไม่น้อย ถึงขนาดที่ทำให้ผู้ที่เข้ามาบวชในพระศาสนาบางคน ล้มเลิกความคิดที่จะเข้ามาบรรพชาที่เดียว เพราะนี่กรังเกียจว่าพระภิกษุต้องฉันของปฏิกูลเช่นนี้^{๒๘}

๒) แนวคิดเรื่องความเชื่อมั่นในพระพุทเจ้า

แนวคิดเรื่องการใช้น้ำปัสสาวะบำบัดโรคนี้ จำเป็นต้องใช้น้ำปัสสาวะที่ออกจากร่างกายใหม่ๆ มาบำบัดโรค ก็มีสวนคล้ายกับทางพระพุทธศาสนา ทั้งยังอ้างว่า พระพุทเจ้าทรงบัญญัติให้ดื่มน้ำปัสสาวะเพื่อบำบัดโรคด้วย เป็นการอ้างเพื่อให้วิธีการนี้เกิดความชอบธรรมขึ้นในสังคมของชาวพุทธ นอกจากนี้ ยังอวดอ้างสรรพคุณว่า “น้ำ

^{๒๘} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (บาลี) ๔/๗๔/๗๕, วิ.ม. (ไทย) ๔/๗๔/๑๐๒.

ปัสสาวะเป็นยาวิเศษยอดเยี่ยมกว่ายาทั้งหลาย เพราะสามารถรักษาโรคต่างๆ ได้ทุกโรค”^{๒๙} ทำให้ผู้คนที่มึนงงใจไม่มั่นคง หันกลับมามีศรัทธาที่ตั้งมั่นต่อพระศาสนาและดื่มน้ำปัสสาวะต่อไปได้อย่างไม่รู้สึกรังเกียจ นับเป็นการอ้างอิงถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สูงที่สุดคือพระพุทธรูป และทำให้เกิดศรัทธาในการดื่ม น้ำปัสสาวะต่อไป

๓) แนวคิดเรื่องการใช้หลักการทางธรรมชาติมารักษาโรค

การดื่มยาด้วยน้ำมูตรเน่านี้เป็นการใช้วิถีทางธรรมชาติมารักษาความป่วยไข้ของมนุษย์ นับเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งของพระพุทธรูปเจ้าที่สามารถนำสิ่งที่มีอยู่ในร่างกายของมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อมวลมนุษย์ ส่วนการใช้ปัสสาวะบำบัดโรคนั้น ถือได้ว่าเป็นการใช้วิถีทางธรรมชาติมาเยียวยารักษาโรคเช่นเดียวกัน โดยไม่จำเป็นต้องใช้ตัวยาทางวิทยาศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะตัวยาเหล่านี้มีสารเคมีที่อาจเป็นอันตรายต่อชีวิต เมื่อสะสมอยู่ในร่างกายนานเข้าก็จะยิ่งก่ออันตรายให้กับร่างกายด้วย ตรงกันข้ามกับน้ำปัสสาวะที่มีอยู่ในร่างกายของทุกคน เป็นตัวยาที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และถือได้ว่าเป็นตัวยาชนิดแรกของโลกที่เกิดมาพร้อมกับมนุษย์อีกด้วย

๔.๒ ความแตกต่างกันระหว่างน้ำปัสสาวะบำบัดโรคน้ำมูตรเน่า

ในด้านความแตกต่างกันของน้ำปัสสาวะบำบัดโรคน้ำมูตรเน่านี้ ผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ทั้งสิ้น ๓ ข้อ ดังนี้

๑) แนวคิดเรื่องความหมายที่แท้จริงของน้ำมูตรเน่า

แนวคิดเรื่องน้ำมูตรเน่าในสมัยพุทธกาล หมายถึง น้ำมูตรของสิ่งมีชีวิต ๒ ประเภท ได้แก่ น้ำปัสสาวะของโค และน้ำปัสสาวะของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม น้ำมูตรเน่าทั้ง ๒ ชนิดข้างต้น ต้องได้รับการดองร่วมกับสมุนไพรบางอย่างด้วย จึงจะมีความสมบูรณ์ตามพุทธประสงค์ที่พระพุทธองค์ทรงมุ่งหวังไว้ แตกต่างจากน้ำปัสสาวะบำบัดโรค (Urine Therapy) ที่ใช้น้ำปัสสาวะของมนุษย์มาบำบัดโรคร้ายต่างๆ โดยใช้หลักการแนวคิดเรื่องพิษด้านพิษมาช่วยอธิบายทฤษฎีนี้ อีกทั้งน้ำปัสสาวะที่จะใช้ในการบำบัดโรค จำเป็นต้องใช้น้ำปัสสาวะของตนเองเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ความหมายของน้ำปัสสาวะบำบัดโรค จึงหมายถึง น้ำปัสสาวะของมนุษย์แต่ละคน ที่มีความแตกต่างกันออกไปตามปัจเจกบุคคล มิได้หมายถึงน้ำปัสสาวะของโค และมีต้องทำการดองร่วมกับสมุนไพรดังเช่นในอดีต

๒) แนวคิดเรื่องการใช้น้ำมูตรเน่าที่ถูกต้อง

ยาด้วยน้ำมูตรเน่านี้ จะต้องดองด้วยผลของสมอไทยและมะขามป้อมเสียก่อน จึงจะเป็นน้ำมูตรเน่าที่สมบูรณ์แบบได้^{๓๐} เมื่อดองไปได้สักระยะหนึ่งแล้ว จึงจะนำผลของสมอไทยหรือมะขามป้อมที่มีน้ำปัสสาวะซึมซาบอยู่ในผลของสมุนไพรนั้นๆ มาฉนเพื่อแก้อาพาธ หรือนำน้ำปัสสาวะที่มีสมุนไพรดังกล่าวแทรกซึมอยู่ในน้ำปัสสาวะมา

^{๒๙} บัวได้น้ำ, ดื่มน้ำปัสสาวะรักษาโรค, หน้า ๑๒.

^{๓๐} ชู.ม. (บาลี) ๒๙/๘๗/๑๘๔, ชู.ม. (ไทย) ๒๙/๘๗/๒๖๒, ชู.ม. (บาลี) ๒๙/๑๙๒/๓๙๒, ชู.ม. (ไทย) ๒๙/๑๙๒/๕๕๗.

ดื่ม หรืออาจจะทั้งดื่มน้ำปัสสาวะและฉันทผลของสมุนไพรร่วมกันก็ได้ ด้วยเหตุนี้ถึงจะดื่มน้ำปัสสาวะเพียงอย่างเดียว ก็ถือเป็น การดื่มน้ำปัสสาวะที่มีตัวยาจากสมุนไพรร่วมอยู่ด้วย ส่วนการดื่มน้ำปัสสาวะบำบัดโรคนั้น ไม่ต้องดองให้ยุ่งยากเหมือนในอดีต ทั้งยังแนะนำให้ดื่มน้ำปัสสาวะสดๆ ที่ออกจากร่างกายของตนเองด้วย^{๓๑} สิ่งนี้มีความแตกต่างจากการทำยาตองด้วยน้ำมูตรเน่าของสมัยก่อนเป็นอย่างมาก ถือว่าผิดจากพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้าอยู่มากทีเดียว

๓) แนวคิดเรื่องวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของน้ำมูตรเน่า

วัตถุประสงค์ของน้ำมูตรเน่าในสมัยพุทธกาล หมายถึง การรักษาโรคเฉพาะด้านบางอย่าง ได้แก่ การใช้รักษาโรคผอมเหลืองเท่านั้น เพราะในสมัยพุทธกาล พระภิกษุมักเป็นโรคผอมเหลืองกันมาก ทำให้ฉันอาหารไม่ได้ตามปกติ พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติให้ใช้สมอและมะขามป้อมตองด้วยน้ำมูตรเพื่อรักษาโรคผอมเหลือง ส่วนวัตถุประสงค์ของการใช้น้ำปัสสาวะบำบัดโรค ได้มีการพัฒนาไปมากมาย เช่น ใช้เพื่อลดไข้ และใช้เพื่อรักษาโรคหลายชนิด “ตั้งแต่โรคสะเก็ดเงิน ผื่นแพ้ทางผิวหนัง ภูมิแพ้ ข้ออักเสบ เบาหวาน โรคอ้วน ปวดหลัง ภาวะกรดมากในกระเพาะ ลำไส้ใหญ่อักเสบเป็นแผล กระทั่งโรค

ซึมเศร้า”^{๓๒} ด้วยเหตุนี้ วัตถุประสงค์ของน้ำปัสสาวะบำบัดโรค จึงเป็นไปเพื่อใช้รักษาโรคที่หลากหลายชนิดมากยิ่งขึ้นกว่าในสมัยพุทธกาล

๕. บทสรุป

น้ำปัสสาวะบำบัดโรค (Urine Therapy) ในปัจจุบันมีส่วนเหมือนและมีส่วนที่แตกต่างจากน้ำมูตรเน่าในสมัยพุทธกาลอยู่บางประการ ในส่วนที่เหมือนกันนั้นมี ๓ ข้อ ได้แก่ แนวคิดเรื่องความน่ารังเกียจของน้ำปัสสาวะ, แนวคิดเรื่องความเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้า และแนวคิดเรื่องการใช้หลักการทางธรรมชาติมารักษาโรค ในส่วนที่ต่างกันนั้นมี ๓ ข้อเช่นกัน ได้แก่ แนวคิดเรื่องความหมายที่แท้จริงของน้ำมูตรเน่า, แนวคิดเรื่องการใช้น้ำมูตรเน่าที่ถูกต้อง และแนวคิดเรื่องวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของน้ำมูตรเน่า อย่างไรก็ตาม หากผู้คนอยากมีร่างกายแข็งแรง ต้องรู้จักดูแลรักษาสุขภาพของตนเองด้วยการกินอาหารเพื่อสุขภาพ รักษาอารมณ์ด้วยการทำสมาธิ และออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้ร่างกายที่เจ็บป่วยสามารถฟื้นฟูปสุขภาพได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

^{๓๑} บรรจบ ชุณหสวัสติกุล, นพ., วิทยาศาสตร์ว่าด้วย น้ำปัสสาวะบำบัดโรค, หน้า ๒๕-๒๖.

^{๓๒} บรรจบ ชุณหสวัสติกุล, นพ., วิทยาศาสตร์ว่าด้วย น้ำปัสสาวะบำบัดโรค, หน้า ๑๒.

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกั ๒๕๐๐.**
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- _____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ชุด ๙๑ เล่ม.** กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย. **การรักษาสุขภาพตามพุทธวิธี.** ปทุมธานี :
ชมรมประสานงานดีไอยู, ๒๕๕๐.
- กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย. **สรรพศาสตร์ในพระไตรปิฎก.** ปทุมธานี :
ชมรมประสานงานดีไอยู, ๒๕๕๑.
- คณะผู้แปลจากบริษัท ริดเดอร์ส ไตเจสท์ ประเทศไทย จำกัด. **พื้นฐานแห่งกายมนุษย์.**
กรุงเทพมหานคร : บริษัท ริดเดอร์ส ไตเจสท์ (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๔๑.
- จุลดิน. **น้ำฉีตจริงหรือ ? เล่ม ๒.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, ๒๕๕๓.
- บรรจบ ชุณหสวัตติกุล. นพ. **วิทยาศาสตร์ว่าด้วย น้ำปัสสาวะบำบัดโรค.** พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร : รวมทรรศน์, ๒๕๕๕.
- บัวได้น้ำ. **ดื่มปัสสาวะรักษาโรค.** พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๕๑.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.** กรุงเทพมหานคร : นาน
มีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.
- เรียวอิจิ นากาโอ. นพ. **ทำไมการรักษาโรคด้วยปัสสาวะจึงสามารถรักษาโรคให้หายได้.** นพรัตน์
วโนทยาพิทักษ์, นพ. ผู้แปล. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สามัคคีสาร (ดอกหญ้า)
จำกัด, ๒๕๓๖.
- สัญญา ร้อยสมมุติ. **ของเหลวในร่างกายมนุษย์.** ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๔.
- ใจเพชร กล้าจน. “ความเจ็บป่วยกับการดูแลสุขภาพแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักแพทย์
ทางเลือกวิถีพุทธ ของศูนย์เรียนรู้สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สวนป่า
นาบุญ อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.**
สาขาวิชาพัฒนบูรณาการศาสตร์ : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๓.
- Harald W. Tietze. **Urine the Holy Water.** Third edition. Australia : Harald W.
Tietze Publishing Pty. Ltd., 2003.

S.K. Sharma. **Miracles of Urine Therapy.** New Delhi : Diamond Pocket Books (P) Ltd., 2005.

T.W. Rhys Davids and William Stede. **The Pali Text Society's Pali-English Dictionary.** London The Pali Text Society, 1921.

Sunil Munot. **6th World Conference of Urine Therapy at USA.** [online]. Source: [http:// munot.in/6th_world_conference_of_urine_therapy_at_usa](http://munot.in/6th_world_conference_of_urine_therapy_at_usa). [3 Jul 2016].

